

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 86 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili.....	20
Malikov Numonjon Kamalovich	
Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri	26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova	
Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan	30
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko'rsatish sektoriga ta'siri: samarqand viloyati misolida	39
Musinov Dilshod Sultanovich	
Ways to improve quality in hotels through digital technologies	44
N.A. Rakhmonova	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана.....	48
Умаров Б. С.	
Влияние корпоративной культуры на инвестиционную стратегию промышленных предприятий.....	55
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish.....	61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges	67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo'nalishlari	73
Xakimov Zoxid Norbo'tayevich	
To'lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to'lov va to'lov oqimlarining roli.....	78
I.F.Sayfiddinov	
Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati.....	83
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	

MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNI TA'MINLOVCHI SAMARALI SOLIQ SIYOSATI

Artikov Ne'matulla Abdusalamovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
"Soliq va soliqqa tortish" kafedrası dotsenti

E-mail: negart@rambler.ru

ORCID: 0000-0003-4417-0733

Annotatsiya: Moliyaviy inklyuzivlik — bu aholining barcha qatlamlari, shu jumladan, an'anaviy ravishda rasmiy moliyaviy xizmatlar doirasidan chetda qoladigan guruhlarining ham moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatidir. Ushbu holatni soliqqa tortish nuqtai nazaridan ko'rib chiqish bugungi kunda dolzarb hisoblanadi. Maqolada moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati masalasi omilli tahlil asosida yoritilgan.

Kalit so'zlar: soliq, xizmat, inklyuzivlik, moliya, guruh.

Abstract: Financial inclusion refers to the ability of all segments of the population, including groups traditionally excluded from the formal service system, to access and use financial services. It is currently considered a pressing issue to examine financial inclusion from the perspective of taxation. The article explores the issue of effective tax policy that promotes financial inclusion through the use of factor analysis.

Key words: tax, service, inclusiveness, finance, group.

Аннотация: Финансовая инклюзия представляет собой возможность всех слоев населения, включая группы, традиционно находящиеся вне рамок формальной системы обслуживания, получать и использовать финансовые услуги. Актуальной задачей современности является рассмотрение данного явления с точки зрения налогообложения. В статье проанализированы вопросы эффективной налоговой политики, обеспечивающей финансовую инклюзивность, на основе факторного анализа.

Ключевые слова: налог, услуга, инклюзивность, финансы, группа.

KIRISH

Moliyaviy inklyuziya ham global miqyosda, ham O'zbekiston kabi alohida olingan davlatlar nuqtai nazaridan barqaror rivojlanishning eng muhim jihatlariidan biriga aylanib bormoqda. Ushbu atama shuni anglatadiki, har bir shaxs ijtimoiy mavqei, yashash joyi yoki daromadidan qat'i nazar, to'siqsiz va arzon moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi. Bu esa nafaqat kredit olish, balki jamg'arma hisobvaraqlari, sug'urta, pensiya jamg'armalari va boshqa moliyaviy mahsulotlarga kirish imkoniyatini ham o'z ichiga oladi.¹

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Avvalo, moliyaviy inklyuziya tushunchasi haqida qisqacha to'xtalib o'tish lozim. Moliyaviy inklyuzivlik — aholining barcha qatlamlariga, shu jumladan, jamiyatning an'anaviy ravishda rasmiy tizimdan chetda qoladigan va eng zaif guruhlariga ham moliyaviy xizmatlar ko'rsatish va ulardan foydalanish imkoniyatini yaratishni anglatadi. Bu konsepsiya har bir shaxsga kredit olish, sug'urta, jamg'arma va boshqa moliyaviy xizmatlardan foydalanishda teng imkoniyatlar yaratishni nazarda tutadi. Aholi uchun moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyati qanchalik keng yaratilgan bo'lsa, shaxsiy farovonlik va ijtimoiy taraqqiyot uchun shunchalik muhim omil hisoblanadi. Pul mablag'laridan foydalanish imkoniyatining mavjudligi yoki mavjud emasligi hayot sifati va iqtisodiy rivojlanishga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Kengroq ifodalanganda, bu holat hayot va iqtisodiyotning barcha jabhalariga ta'sir qiladi. Xususan:

hayot sharoitlarini yaxshilash borasida, mikrokreditlar va sug'urta kabi moliyaviy xizmatlar odamlarga iqtisodiy qiyinchiliklardan himoyalaniş va o'z kelajagiga sarmoya kiritish imkonini beradi;

xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish aholining moliyaviy savodxonligi darajasini oshiradi, bu esa o'z navbatida shaxsiy moliyani mas'uliyatli boshqarishga olib keladi;

¹ Atkinson, A. & Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the the OECD / nternational Net ork on Financial Education (NFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No:15, OECD Publishing.

moliyaviy xizmatlardan foydalanish aholining jamg'arma, investitsiya va iste'mol orqali iqtisodiy faolligini oshiradi va natijada umumiy iqtisodiy barqarorlik hamda o'sishni mustahkamlaydi;

tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash orqali esa kichik biznes, startaplar va innovatsion tashabbuslarni rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash mumkin bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada yoritilgan tegishli yo'nalishlarni tahlil qilishda regression tahlil usulidan keng foydalanildi. Soliqlarni tahlil qilish va prognozlash jarayonida sonli ma'lumotlar bilan ishlash muhim ahamiyatga ega bo'lib, turli kattaliklar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash va tahlil qilish zarurati yuzaga keladi. Shu bois, ma'lumotlar ustida ishlashda deduktiv hamda induktiv usullardan ham foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasida moliyaviy inklyuziya bilan bog'liq muammolar qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin. Aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish bo'yicha harakatlarga qaramay, iqtisodiyoti rivojlanayotgan boshqa davlatlar kabi O'zbekistonda ham moliyaviy inklyuzivlik bir qator jiddiy to'siqlarga duch kelmoqda. Bu to'siqlar, bir tomondan, ayrim shaxslarning, ikkinchi tomondan esa butun iqtisodiyotning rivojlanish imkoniyatlarini cheklab qo'yimoqda.

Aholining moliyaviy savodxonligi darajasining pastligi muammoning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Ko'pgina fuqarolar mavjud moliyaviy resurslarini boshqarish, kredit va jamg'arma xizmatlaridan foydalanish borasida yetarli bilim va ko'nikmaga ega emas. Bu esa moliya institutlariga nisbatan ishonchsizlikning kuchayishiga va rasmiy moliyaviy tizimdan chetda qolishga olib keladi.

Qishloq va chekka hududlarda moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyati hanuzgacha cheklangan. Banklar va moliyaviy muassasalar asosan yirik shaharlarda faoliyat yuritmoqda, bu esa kichik shaharlar va qishloq aholisi uchun moliyaviy xizmatlarga bo'lgan kirish imkoniyatini sezilarli darajada cheklaydi. Banklar va mikromoliya tashkilotlari ko'pincha kredit olish uchun yuqori talablar qo'yadi: garov ta'minoti, barqaror va yuqori daromad talab qilinadi, bu esa aholining katta qismini ushbu xizmatlardan avtomatik ravishda chetda qoldiradi.

Infratuzilma, xususan, keng polosali internet va mobil aloqa tarmoqlarining rivojlanmaganligi ham moliyaviy inklyuziya darajasining past bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishda bu holat sezilarli to'siq hisoblanadi. Agar bu yo'nalishdagi infratuzilma takomillasha, moliyaviy inklyuziya darajasini oshirish imkoniyati ortadi.

Mikrokreditlarning moliyaviy inklyuziyaga ta'siri alohida e'tiborga loyiq. Mikrokreditlar — moliyaviy tizimdan chetda qolgan aholi qatlamlari va kichik biznes subyektlari uchun moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini yaratishda samarali vosita hisoblanadi. Bu kreditlar tadbirkorlikni rivojlantirish, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, aholi farovonligini oshirishda, ayniqsa, moliyaviy infratuzilma sust rivojlangan chekka hududlar uchun muhim ahamiyatga ega.

Moliyaviy inklyuziyaning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni beqiyosdir. Mikrokreditlar orqali yangi ish o'rinlari yaratilishi, ayollar va yoshlar kabi noan'anaviy toifalarning iqtisodiy faolligi ortishi, daromadlar tengsizligining kamayishi kuzatilmoqda. Aholining bu toifalari uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlash gender tengligi va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga ham xizmat qilmoqda.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish ham moliyaviy inklyuziyaning ajralmas qismidir. Mikrokreditlar nafaqat moliyaviy resurslar, balki moliyaviy bilim va mas'uliyatni ham o'z ichiga oladi. Mikromoliya tashkilotlari ko'pincha qarz oluvchilar uchun byudjet tuzish, xarajatlarni rejalashtirish, moliyaviy risklarni kamaytirish bo'yicha treninglar va maslahatlar taqdim etadi.

Soliqqa tortish bilan moliyaviy inklyuziya o'rtasida bevosita va bilvosita aloqalar mavjud. Birinchidan, moliyaviy xizmatlarga solinadigan soliqlar aholining ushbu xizmatlardan foydalanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Masalan, bank operatsiyalari, kreditlar, sug'urta va boshqa xizmatlar uchun soliqlarni tabaqalashtirish orqali kam ta'minlangan aholi qatlamlari uchun soliq yuki kamaytirilsa, moliyaviy xizmatlardan foydalanish rag'batlantiriladi. Moliyaviy institutlar tomonidan to'lanadigan soliqlar mijozlarga o'tkazilishi orqali moliyaviy xizmatlarning narxi ortadi, bu holat ham inklyuzivlikni cheklovchi omil bo'lishi mumkin.

Ikkinchidan, soliqlar tortish siyosati orqali moliya institutlarini moliyaviy inklyuziyani kengaytirishga undash mumkin. Masalan, mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatadigan tashkilotlar uchun soliq imtiyozlari berilishi, chekka hududlarda filial ochgan muassasalarga soliq yengilliklari qo'llanilishi kutilgan natijani beradi.

Uchinchidan, aholining o'z moliyaviy faoliyatini rasmiylashtirishini rag'batlantirish uchun jamg'arma, investitsiya va sug'urta kabi moliyaviy xizmatlarga soliq imtiyozlari berilishi ham muhim vositadir. Bu, o'z navbatida, moliyaviy savodxonlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Moliyaviy inklyuziya soliq tushumlarini oshirishning muhim omillaridan biridir. Bank hisoblari, onlayn to'lovlar va boshqa rasmiy moliyaviy operatsiyalar orqali soliq bazasi kengayadi, soliq yig'imi va moliyaviy oqimlar ustidan nazorat soddalashadi. Bu esa yashirin iqtisodiyot hajmini kamaytirish, soliqlarga rioya qilish darajasini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, iqtisodiy o'sishning kuchayishi bilan davlat daromadlari ham ortadi.

Soliq ma'muriyati nuqtai nazaridan qaralganda, soddalashtirilgan soliq tartib-taomillari, onlayn xizmatlarning kengayishi, soliq savodxonligini oshirishga qaratilgan dasturlar, ayniqsa kichik va o'rta biznes subyektlari uchun muhim vosita hisoblanadi. Soliq organlari va moliyaviy institutlar o'rtasidagi hamkorlik esa nafaqat soliq yig'imini yaxshilash, balki iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish, ma'lumotlar maxfiylikni ta'minlash orqali moliyaviy xizmatlarga bo'lgan ishonchni oshiradi.

Soliqlar inklyuziv iqtisodiy o'sishga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ijobiy ta'sirlar sifatida davlat xizmatlarini moliyalashtirish, progressiv soliq tizimi orqali daromadlar tengsizligini kamaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi infratuzilma investitsiyalarini moliyalashtirishni keltirish mumkin. Salbiy ta'sirlar esa yuqori soliq stavkalari natijasida sarmoya va jamg'armalarga bo'lgan rag'batning kamayishi, soliq to'lashdan bo'yin tovlashning kuchayishi, yashirin iqtisodiyot hajmining ortishi va iqtisodiy o'sishning sekinlashuvi bilan bog'liq.

Shu bois, soliqqa oid siyosatni ishlab chiqishda balansga erishish zarur: bir tomondan, moliyaviy inklyuziyani rag'batlantirish orqali soliqqa asos bo'ladigan iqtisodiy faollikni kengaytirish, ikkinchi tomondan esa soliqqa tortish shartlarini haddan ziyod og'irlashtirmaslik lozim. Inklyuziv o'sishni qo'llab-quvvatlaydigan progressiv soliq tizimi, soliq to'lashdan bo'yin tovlashni kamaytiruvchi samarali nazorat mexanizmlari va soddalashtirilgan soliq tartib-taomillari moliyaviy inklyuziya va iqtisodiy barqarorlikka xizmat qiluvchi asosiy vositalardan biri sifatida qaralishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda moliyaviy inklyuziyani rivojlantirish borasidagi ishlar izchil davom etmoqda. Jumladan, hukumat tomonidan raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish, bank filiallari sonini ko'paytirish va mikromoliyalash dasturlarini kengaytirish orqali moliyaviy inklyuzivlikni oshirish yo'lida muhim choralar ko'rilmogda. Shu bilan birga, yanada yuksak natijalarga erishish uchun soliq tizimini isloh qilish, soliq tartib-qoidalarini soddalashtirish va aholining soliq savodxonligini oshirish borasida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda.

Quyidagi takliflar ushbu yo'nalishni yanada samarali rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin:

- Qishloq joylarda tadbirkorlik faolligini rag'batlantirish va rasmiy iqtisodiyotga jalb qilish maqsadida kichik va o'rta biznes subyektlari uchun soliq yukini kamaytirish;
- Kam ta'minlangan guruhlariga arzon moliyaviy mahsulotlar va xizmatlar taklif etuvchi moliya institutlariga soliq imtiyozlari berish;
- Soliqlarni to'lash va soliq ma'lumotlariga kirish imkoniyatini soddalashtiruvchi onlayn platformalarni ishlab chiqish va joriy etish orqali jarayonning shaffofligini va qulayligini oshirish;
- Qishloq hududlarida aholining soliq savodxonligini oshirishga qaratilgan maqsadli dasturlarga investitsiyalar yo'naltirish.

Yuqoridagilarga xulosa sifatida aytish mumkinki, soliqlar inklyuziv iqtisodiy o'sishga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Soliq siyosatini ishlab chiqishda iqtisodiy o'sish, daromadlarni taqsimlash va ijtimoiy farovonlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati — bir tomondan soliq tushumlarini oshirish, ikkinchi tomondan aholi farovonligini yuksaltirish orqali O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida muhim rol o'ynashi mumkin.

Ko'plab rivojlanayotgan bozor iqtisodiyotiga ega davlatlar qatorida, O'zbekistonda ham moliyaviy inklyuziya masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Garchi bu yo'nalishda salmoqli islohotlar olib borilayotgan bo'lsa-da, aholining barcha qatlamlarini moliya tizimiga to'liq jalb etishga to'sqinlik qilayotgan qator tizimli muammolar hanz mavjud. Mazkur qiyinchiliklarni tan olish va ularni bartaraf etish yo'llarini izlash — barqaror va farovon jamiyat qurilishining muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar royxati.

1. Atkinson, A. & Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No:15, OECD Publishing.
2. Amidjono, D. S., Brock, J. & Junaidi, E. (2016). Financial Literacy in Indonesia. In Aprea, C., Wuttke, E., Breuer, K., Koh, N. K., Davies, P., Greimel-Fuhrmann, B. & Lopus, J. S. (Eds.), International Handbook of Financial Literacy (pp. 277–290). Singapore: Springer.
3. Beal, D. J. & Delpachitra, S. B. (2003). Financial Literacy Among Australian University Students, Economic Papers, 22(1), 65–78.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>